

Asia: VN/18685/2026

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta työvoimaviranomaiselle pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseksi vuosina 2026-2028

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotuksen tavoitteena on edistää 25 vuotta täyttäneiden pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämistä ja pääsyä avoimille työmarkkinoille. Työvoimaviranomaisille myönnettäisiin tähän tarkoitukseen valtionavustusta, jota voitaisiin käyttää pitkäaikaistyöttömälle järjestettävästä yksilöllisestä palvelusta aiheutuviin kustannuksiin (ns. osaamisseteli). Palveluun voisi sisältyä esimerkiksi maksullista uraohjausta tai muuta valmennuspalvelua ja ammatillisia valmiuksia antavia tai yritystoimintaa tukevia, enintään kuusi kuukautta kestäviä maksullisia opintoja.

Ammattiliitto Pro toteaa, että ehdotuksen tavoite on kannatettava. Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi tarvitaan välttämättä aktiivista työllisyyspolitiikkaa ja resurssien kohdentamista juuri niiden henkilöiden tukemiseen, joiden osaaminen ja yleiset työmarkkinavalmiudet eivät vastaa nykyisen työelämän vaatimuksia. Yksilöllisesti suunniteltavien palvelujen on oltava samalla sellaisia, ettei kynnys niihin osallistumiseksi muodostu pitkään poissa työelämästä olleelle henkilölle liian korkeaksi. Pro pitää erittäin myönteisenä, että ehdotuksessa tunnistetaan se seikka, ettei pitkäkestoinen tutkintoon johtava koulutus ole useinkaan toimivin vaihtoehto, kun pitkäaikaistyötöntä pyritään tukemaan kohti työmarkkinoita.

Ehdotuksessa ei esitetä muutoksia pitkäaikaistyöttömän palveluprosessiin tai työnhakuvelvollisuuteen. Työttömän tulisi toteuttaa työllistymissuunnitelmaansa tai sitä korvaavaa suunnitelmaa ja hakea työmahdollisuuksia suunnitelmaan kirjatun työnhakuvelvollisuuden mukaisesti. Kuukauden kestävän tarkastelujakson aikana olisi siten haettava neljää työmahdollisuutta, ellei määrällistä työnhakuvelvoitetta ole alennettu tai jätetty asettamatta. Ehdotuksen mukaan työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä olisi, että pitkäaikaistyötön sovittaisi valtionavustuksella korvattavat opintonsa siten, että työn hakeminen ja vastaanottaminen sekä muiden työllistymissuunnitelman mukaisten velvoitteiden toteuttaminen olisi mahdollista.

Pro kiinnittää huomiota siihen ehdotuksessakin esiin tuotuun seikkaan, että työttömyyden pitkittymisen taustalla olevat syyt ovat usein moninaisia ja pitkäaikaistyöttömien palvelutarve pitkäkestoista. Pron näkemyksen mukaan sen edellyttäminen, että pitkään työelämästä poissa olleen henkilön, jolla on osaamisen puutteiden lisäksi mahdollisesti terveydellisiä tai sosiaalisia haasteita, olisi valtionavustuksella korvattavan koulutuksen aikana haettava täysimääräisesti työmahdollisuuksia ja kyettävä vastaanottamaan kokoaikatyötä, on epätarkoituksenmukaista. Tällaisen vaatimuksen asettaminen voi heikentää pitkäaikaistyöttömien valmiutta aloittaa ehdotuksen tarkoittama yksilöllinen osaamisen kehittäminen, koska se voisi johtaa työttömyysetuuden menettämiseen, mikäli työtön ei pystyisi samalla täyttämään muita velvoitteitaan. Täysimääräistä työnhakua ja työmarkkinoiden käytettävissä olemista koskeva vaatimus voi käytännössä vaikeuttaa merkittävästi asetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Pro toteaa, että pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseen tarkoitettu 19,7 miljoonan euron suuruinen valtionavustus on pitkäaikaistyöttömien määrään nähden erittäin rajallinen. Ehdotuksen mukaan 25 vuotta täyttäneitä, vähintään 12 kuukautta edeltäneiden 14 kuukauden aikana työttömänä olleita henkilöitä oli toukokuun 2026 lopussa noin 148 000. Ehdotuksella tavoitellaan 10 000 - 20 000 pitkäaikaistyöttömän saamista palvelujen ja koulutuksen piiriin. Perusteluissa todetaan kuitenkin, että kohderyhmän koko voi jäädä tätä pienemmäksi valtionavustuksen lyhyen toimeenpanoajan vuoksi. Asetus olisi voimassa vuoden 2028 loppuun asti, mutta työvoimaviranomaiset voisivat hakea sen mukaista avustusta kustannuksiin, jotka aiheutuvat niille asetuksen voimaantuloajankohdan ja 30. kesäkuuta 2028 välisenä aikana.

Pro toteaa, että ehdotetun valtionavustuksen lyhyt toimeenpanoaika voi heikentää sen vaikuttavuutta. Toimeenpanoajan pidentämistä on syytä tarkastella.

Pro kiinnittää huomiota perustelumuiston sivulla 9 olevaan mainintaan, jonka mukaan työvoimaviranomaisen laatiman, asetuksen 5 §:ssä tarkoitetun suunnitelman esittäminen olisi edellytys valtionavustuksen myöntämiselle, mutta avustusta myönnettäessä ei arvioitaisi suunnitelman toteuttamiskelpoisuutta vaan luotettaisiin siihen, että suunnitelman toteuttaminen on mahdollista ja avustuksen myöntäminen perusteltua. Pro pitää ymmärrettävänä sitä, ettei avustuksen hakemismenettelystä haluta tehdä liian raskasta, sillä se voisi heikentää työvoimaviranomaisten kiinnostusta asetuksessa tarkoitettujen pitkäaikaistyöttömille suunnattavien palvelujen ja koulutuksen järjestämiseen. Olisi kuitenkin perusteltua edellyttää jonkinlaista suunnitelman etukäteistä laadunarviointia, jotta avustukseen varattu hyvin rajallinen määräraha tulisi kohdennetuksi sellaisiin toimenpiteisiin, joista on odotettavissa tosiasiallista hyötyä pitkäaikaistyöttömien työllistymisessä.

Pro katsoo, että ehdotuksessa tulisi täsmentää valtionavustuksen määräytymiseen liittyviä harkintaperusteita ja sitä, miten avustuksella toteutettavien toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan alueellisesti ja valtakunnallisesti. Vaikuttavuuden arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi se, kuinka moni pitkäaikaistyötön osallistui avustuksella korvattuun palveluun, kuinka

moni aloitti koulutuksen ja suoritti sen loppuun, kuinka moni osallistuneista työllistyi ja kuinka moni ei jäänyt työllistymisen jälkeen uudelleen pitkäaikaistyöttömäksi. Vaikuttavuuden arvioinnissa käytettävien mittareiden ohella tulisi määritellä raportointitavat ja seurannasta vastuussa olevat tahot.

Ehdotuksen täsmentäminen edellä mainituin tavoin lisäisi valtionavustuksen kohdentumisen läpinäkyvyyttä ja edistäisi avustuksella korvattujen palvelujen ja koulutusten vertailukelpoisuutta. Näin saatavan tiedon ansiosta julkista rahoitusta voitaisiin kohdentaa jatkossa sellaisiin hankkeisiin, joista on odotettavissa tosiasiallista hyötyä. Vaikuttavuuden arviointi mahdollistaisi myös toimiviksi osoittautuneiden toimintamallien monistamisen soveltuvien osin muille työllisyysalueille.

Pro kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen mukainen pitkäaikaistyöttömän määritelmä rajaa alle 25-vuotiaat henkilöt avustuksen kohderyhmän ulkopuolelle. Pron näkemyksen mukaan olisi perusteltua vielä arvioida, onko ikäraja tarkoituksenmukainen suhteessa ehdotuksen tavoitteeseen pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittamisestä ja työllistymisedellytysten parantamisesta. Alle 25-vuotiaille on tarjolla myös muita palveluja, mutta osa pitkään työttömänä olleista nuorista voisi hyötyä nyt lausuttavana olevassa ehdotuksessa tarkoitetusta osaamisen kehittamisestä. Työttömän nuoren saama tuki ammatillisten ja yleisten työmarkkina-avun omaksumiseen voi edistää työelämään kiinnittymistä ja vähentää raskaampien palvelujen tarvetta. Valmistelussa oleva asetusehdotus valtionavustuksesta eräille kaupungeille nuorten työllisyyttä edistäviin hankkeisiin vuosina 2026-2028 tukee osaltaan tätä tavoitetta, mutta kyseinen ehdotus koskee vain siinä nimettyjä yhtätoista kaupunkia.

Nyt lausuttavana olevan pitkäaikaistyöttömien osaamisseteliä koskevan ehdotuksen mukaan työvoimaviranomaisille myönnettävän valtionavustuksen toimeenpano lisäisi vähäisessä määrin Uudenmaan elinvoimakeskuksen ja KEHA-keskuksen työtä. Kohderyhmänä olevien pitkäaikaistyöttömien määrän arvioidaan voivan olla jopa 10 000 - 20 000 henkilöä. Pro toteaa, että Uudenmaan elinvoimakeskuksen ja KEHA-keskuksen työmäärän lisäys tulee olemaan erittäin todennäköisesti vähäistä suurempi ainakin toimeenpanon alkuvaiheessa. Tämä on otettava huomioon näiden viranomaisten resurssoinnissa.

Juntunen Pauliina
Ammattiliitto Pro ry